

TÜRK EDEBİYATINDA ELİF-NÂMELER VE SEYYİD NEVRUZ'UN ELİF-NÂMESİ

Elif-names in Turkish Literature and Sayyid Nevruz's Elif-name

Ramazan ÇELİK¹

¹ Doktora Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk İslam Edebiyatı ABD, Erzincan Anadolu Lisesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, ramazancelik129@gmail.com, orcid.org/0000-0003-0048-0126.

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received:18.03.2022
Kabul/Accepted:23.05.2022

DOI:10.20322/littera.1089871

Anahtar Kelimeler

Seyyid Nevruz, elif-nâme,
harfler, tasavvuf, şiir.

ÖZ

Seyyid Nevruz XIX. yüzyılda yaşamış mutasavvıf şairlerdendir. Bibliyografik kaynaklarda şair hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılmamıştır. Şaire dair bilgiler eserlerinden elde edilmiştir. Sözlü kültürden derlenen şiirleriyle bilinen üç eserindeki bilgilerden Bektaşî inancının temsilcisi olduğu anlaşılmaktadır. Eserlerinde dinî-tasavvufî konular, didaktikî unsurlar, Hz. Ali, On İki İmam ve Hacı Bektaş-ı Veli sevgisi ön plandadır. Şiirini, Bektaşî inancı etkisindeki tasavvuf düşüncesini yaymak için araç olarak kullanmıştır. Arapça ve Farsçaya vakıf olduğu görülmektedir. Hem hece hem de aruz ölçüsü ile şiirler yazmıştır. Müellif hattı ile kaleme alınmış üç önemli eseri, mesnevi nazım şekli ile yazılmıştır. Bu eserlerinden *Velâyet-nâme-i İbrâhîm Edhem*'de bir de elif-nâme bulunmaktadır.

Elif-nâmeler, şairlerin sanat kabiliyetlerini sergiledikleri edebî mahsullerdendir. Divan ve halk edebiyatının müşterek ürünleridir. Bu türde, Arap alfabesindeki elif harfinden başlayıp ye'ye kadar olan harfleri mısra başında ya da sonunda kullanarak şiir yazmak esastır. Türk edebiyatında yüzün üzerinde elif-nâme yazılmıştır. Seyyid Nevruz da bu türde eser veren sanatçılardandır. Nevruz'un elif-nâmesi bazı şekil ve muhteva özellikleri bakımından bilinen örneklerden farklılık arz eder. Bu makalede, Türk edebiyatındaki elif-nâmeler hakkında bilgi verilecek ardından Adanalı Seyyid Nevruz'un hayatı, eserleri ve özellikle de elif-nâmesi üzerinde durulacaktır. Nevruz'un elif-nâmesi vezin, nazım şekli, muhteva, dil ve üslup açısından incelenip çeviri yazı ile verilecektir. Muhteva, dil ve üslup değerlendirmesi metinden örneklerle de desteklenecektir. Bu çalışma ile tasavvuf kültürünün yansımalarını barındıran bir elif-nâme örneği verilerek türün bilinen örneklerinin zenginleşmesine katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

ABSTRACT

Sayyid Nevruz is one of the sufi poets living in the 19th century. There is no information about the poet in the bibliographic sources. Information about the poet was obtained from his works. It is understood from the information in his three works, which are known for his poems compiled from oral culture, that he is the representative of Bektashi belief. In his works, religious-mystical subjects, didactic elements, Hz. The love of Ali, Twelve Imams and Hacı Bekdash Veli is at the forefront. He used his poetry as a tool to spread the Sufi thought under the influence of Bektashi belief. It is seen that he has knowledge of Arabic and Persian. He wrote poems in both syllabic and aruz meter. His three important works, which were written with the author's calligraphy, were written in masnavi verse. There is also an elif-nâme in *Velâyet-nâme-i İbrahim Edhem*, one of these works.

Elif-names are literary products in which poets exhibit their artistic abilities. They are the joint products of Divan and folk literature. In this type, it is essential to write a poem by using the letters starting from the letter alif in the Arabic alphabet up to ye at the beginning or end of the verse. More than two hundred elif-names have been written in Turkish literature. Sayyid Nevruz is one of the artists who produced works in this genre. The elif-nâme of Nevruz differs from the known examples in terms of some form and content features. In this article, information about the elif-names in Turkish literature will be given, then the life, works and especially the elif-nâme of Seyyid Nevruz from Adana will be

emphasized. The elif-nâme of Nevruz will be analyzed in terms of meter, verse form, content, language and style, and the translation will be given in writing. Evaluation of content, language and style will also be supported by examples from the text. With this study, it is aimed to contribute to the enrichment of known examples of this genre by giving an example of an elif-nâme that contains the reflections of the sufi culture.

Atıf/Citation: Çelik, R. (2022), "Türk Edebiyatında Elif-nâmeler ve Seyyid Nevruz'un Elif-nâmesi", *Littera Turca, Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 8/3, 1870-1891.

Sorumlu yazar/Corresponding author: Ramazan ÇELİK, ramazancelik129@gmail.com

GİRİŞ

Türk edebiyatının asırlar boyu devam eden geleneğinde şairler farklı şiir denemeleri yapmışlardır. Orijinal bir bakış açısı yakalama, hünerlerini sergileme, muhtelif konularda bilgi verme düşüncesi şairlerin sanat anlayışlarını tayin eden amillerden olmuştur. Hem divan hem de halk şairleri hünerlerini birden fazla yol ve yöntemle ortaya koymak istemişlerdir. Şiirlerinde duygu ve düşüncelerini dile getirmenin yanında özellikle sanatkâr yönlerini göstermek, benzerleri arasında farklılıklarını ortaya koymak, üstat gördükleri şairleri aşmak, iltifat görmek, tefahur etmek, caize almak gibi sebeplerle muhtelif sanatlara başvurmuşlardır (Arslan 2017: 23).

Harfler, şairlerin sanatlarını sergilemede önemli bir araç olarak görülmüştür. Edebiyatımızda muhtelif vesilelerle değişik şiir biçimlerinde harflerin farklı özellikleri sıklıkla kullanılmıştır. Uzun tarihi boyunca Türkler, hangi medeniyet dairesinde bulunmuşsa, hangi alfabeyi kullanmışsa o telakki ile kullandığı harfleri şiirin bir malzemesi haline getirmiştir. İslam öncesi dönemde Uygur-Soğd alfabesi ile İslamî dönemde Arap alfabesi ile Harf İnkılâbı'ndan sonra da Latin alfabesi ile yazılan şiirlerde harflerin şekil, sembol, anlam ve sıralanma özelliklerinden yararlanılmıştır. Özellikle İslamî Türk edebiyatında bu durum çok daha belirgindir.

Harflerle çeşitli söz oyunları yapmak, muamma ve lügaz gibi bilmeceler oluşturmak şairlerimizin ilgi alanına girmiştir. Kimi zaman sembolik anlamlarıyla, özel manalarda, kısaltmalar vesilesiyle kimi zaman da ebced ve cifer hesabını kullanarak tarih manzumeleri yazmanın bir aracı olarak harflerden faydalanılmıştır (Yardımcı 1999: 355). Manzumelerde harflerin ebced değeriyle ifade edilen kavram ya da şahıslar, bazen şairin eğilimini yansıtmış, onun Alevî-Bektaşî meşrep oluşuna bir işaret olarak değerlendirilmiştir (Kiraz 2018: 218-219). Özellikle tasavvufî düşüncede harflere özel ve derin manalar atfedilmiştir. "Hurûflük anlayışı, tasavvufun harflere birtakım değerler ve anlamlar yüklemesi harf simgeciliğine yaygınlık kazandırmıştır." (Kaplan 2018: 177) Harflerle ilgili *ilm-i huruf* denilen bir ilim sahası oluşmuştur. "Bu ilimde harfler; sayıları, noktalı veya noktasız oluşları, biçimleri, mensubiyetleri, simge ve şifre değerleri, çıkış yerleri (mahrec), sesli veya sessiz oluşları, barındırdıkları ilâhî hikmet ve sırlar gibi yönlerden incelemeye tâbi tutulmuştur" (Tökel 2003: 63) Âmil Çelebioğlu harflerin edebiyatımızda kullanım sahasını ve harf özelliklerini altı madde ile ifade etmiştir. Bu kullanım alanları; "1. Umûmî mânâda harflerin sembol olarak kullanılması, 2. Husûsî mânâda harfler, 3. Hurûflük, 4. Ebced hesabı, 5. Çeşitli husûsiyetler (tevşih, kısaltmalar, kekeme dili), 6. Elif-nâmeler" (1998: 599) şeklindedir.

Arap alfabesindeki harfler içinde özellikle elife ayrı bir önem atfedilmesi, ona tasavvufî ve sanatsal anlamlar yüklenmesi söz konusudur. Bu anlayışın tezahürü olan elif-nâmeler de harflerin dikkate alınması suretiyle ortaya konan şiirlerdir. Bu şiirlerin, şairlerin “var olanla yetinmeme, yenilik arayışı, farklı şekiller deneme arzusu” neticesinde tezahür eden manzumeler olduğu söylenebilir (Tökel 2010: 54). Vezin, kafiye, mazmun gibi sınırlarla yetinmeyip kendilerini bir de harflerle sınırlayarak hüner sergilemeleri şairler için bir takdir vesilesidir (Yenikale 2020: 196).

Tasavvufî düşüncenin yayılmasında şiir önemli bir vasıta olarak kullanılmıştır. Bu durum hem Sünnî anlayışta hem de Alevî-Bektaşî geleneğindeki mutasavvıf şairler için geçerlidir. Seyyid Nevruz bin İsa (1792-1860) da Bektaşî şiir geleneğinin XIX. yy.daki temsilcilerindendir. Hem sözlü kültürde yaşayan hece ölçüsüyle yazdığı şiirlerinde hem de aruz ölçüsüyle klasik şiir geleneğiyle yazdığı üç eserinde, dinî-tasavvufî konuları işlemiştir. Seyyid Nevruz, ilk mutasavvıflardan İbrâhîm b. Edhem'in (VIII. yy.) hayatını esas alarak kaleme aldığı *Velâyet-nâme-i İbrâhîm Edhem'*inde bir elif-nâmeğe yer vermiştir. Bu çalışmada evvela edebiyatımızdaki elif-nâmelerin genel özelliklerine yer verilecek; ardından Seyyid Nevruz'un hayatı, sanatı ve eserleri hakkında bilgi verilip elif-nâmesi şekil, muhteva, dil ve anlatım açısından incelenecektir. Eserin edebî geleneğimizdeki elif-nâmeler arasındaki yeri ve önemi tespit edilmeye çalışılacaktır.

1. Elif-nâmeler ve Özellikleri

Elif-nâme, kelime olarak Arap alfabesinin ilk harfi olan elif ile “küçük kitap, risale, mecmua, mektup” gibi anlamları olan Farsça “nâme” kelimesinin bir araya gelmesiyle oluşturulmuş bir terkiptir. Edebî anlamda ise değişik şekillerde yazılmakla beraber umumiyetle Arap alfabesindeki harflerin, alfabetik sıra ile elif'ten ye'ye kadar mısra başında ya da sonunda alt alta yazılması suretiyle vücuda gelen şiirlerin genel adıdır. Bununla birlikte çok farklı şekil ve konularda yazılabilen elif-nâmeler için sınırları keskin hatlarla çizilebilecek bir tanım yapmak oldukça zordur.

Farklı araştırmacılara ait birkaç elif-nâme tanımına bakıldığında bu durum daha net görülebilir: “Değişik şekillerde de yazılmakla birlikte umûmiyetle mısra başındaki kelimelerin ilk harflerinin alt alta, elif'ten ye'ye kadar alfabetik bir tarzda devam etmesinden meydana gelen şiirlerdir.” (Çelebioğlu 1998: 605) “Osmanlı Türkçesindeki otuz üç harfin değişik konularda, değişik şekillerle, genellikle mısra başlarındaki harflerin alt alta alfabetik sıra ile beyitler hâlinde yazılarak devam etmesi neticesinde oluşan manzum eserlerdir.” (Güzel ve Torun 2003: 335)

“Bu şiirlerin özelliği her beytin alfabedeki harf sırasına göre kurulmuş olmalarıdır. Yani ilk harften başlayarak sırasıyla her harf beytlerin ilk harflerini oluşturur. Bu elif-nâmenin klâsik şeklidir. ‘Daha değişik olma’, ‘verili olanla yetinmeme’ duygusu şairleri bu tür şiirsel metinlerde de başka başka kurgular içinde olmaya zorlamış ve bazı şairler şiirleri alfabe harflerini tersten okumak suretiyle kurmuşlardır. Bu şiirlerde şiirin ilk mısraı alfabenin son harfi ile başlamakta ve şiir böylece devam etmektedir.” (Tökel 2010: 54)

Elif-nâmelerle ilgili birkaç çalışması olan Nihat Öztoprak (2006a, 2006b, 2009), değişik şekil ve konularda birçok örneği bulunan elif-nâmeler hakkında kesin bir tarif yapmanın güçlüğüne belirttikten sonra bu türde kalem oynatan çoğu şair tarafından benimsenen ölçü, şekil ve muhteva özelliklerini dikkate alarak şu tarifi yapar: "Mısra veya beyitlerin ilk harfleri alt alta getirildiğine, elif'ten ye'ye alfabetik bir şekilde sıralanan, ekseriyetle aruzun fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün kalıbıyla ya da 11'li hece ölçüsüyle nazm edilen gazel, kaside, müseddes gibi farklı şekillerle yazılabilen, daha çok dinî ve didaktik konulu olmakla birlikte her konuda örnekleri görülebilen şiirlerdir." (2009: 817)

Divan ve halk edebiyatının müşterek ürünleri olan elif-nâmeler; mesnevi, gazel, kaside, murabba, muhammes, müseddes, koşma, destan gibi nazım şekilleri ile tevhid, münacat, na't, mehdiye gibi türlerle ekseriyetli dinî mahiyetteki metinlerde görülür (Güzel ve Torun 2003: 335). Elif-nâmelerde alt alta sıralanan harfler ve dolayısıyla kelimeler rastgele değildir, eserin muhtevası ile uyumludur (Çelebioğlu 1998: 605). Şekle de muhteva kadar önem verilen elif-nâmelerde, harflerin ses değerleri ve sıralamalarından faydalanılmıştır. Divan edebiyatında bu türdeki şiirlerde aruz vezni, halk ve tekke şiirlerinde ise hem hece hem de aruz vezni kullanılmıştır (Arslan 2017: 30). Ağırlıklı olarak dinî konularda yazılmakla birlikte din dışı konularda da yazılmışlardır.

Elif-nâmeler yukarıdaki tanımlarda belirtilen ortak özelliklerin haricinde pek çok muhtelif tarzlarda da kaleme alınmıştır. Mesela mısra, beyit ya da dörtlük dışında her bir şiiri alfabenin bir harfiyle başlayan elif-nâmeler vardır. Âşık Paşa'nın (ö. 1332) elif-nâmesinde, her bir harf için 7 dörtlükten oluşan birer şiir yazılmıştır. Böylece alfabedeki 30 harfle ilgili (kâf harfiyle iki ve lâmelif ile ilgili bir şiir olmak üzere) her biri 7 dörtlükten müteşekkil, 30 bentlik ve 840 mısralık uzunca bir şiir vücuda gelmiştir (Demirel 1996: 215). XV. yy. divan şairi Fakîh'in elif-nâmesi de orijinal bir şekle sahiptir. Beşer beyitlik 29 bent ve 145 mısradan oluşan şiirin her bir bendi bir harfe ayrılmıştır. Ayrıca her beytin ilk mısraının başında ve ikinci mısraının sonunda aynı harf kullanılarak çift taraflı elif-nâme yazılmıştır (Sünger 2004: 116-131).

Umumiyetle manzum metinler olmasına rağmen edebiyatımızda mensur elif-nâmeler¹ ve kekeme dili olarak ifade edilen lisan-ı pepegi ile yazılan elif-nâmeler de mevcuttur. Bektaşî edebiyatının temsilcisi Nehrî (? yy.) (Çelebioğlu 1998: 501) ve Benderli Cesârî (XIX. yy.) (Batislam 2021: 967) kekeme dili ile bu türün örneklerini vermiştir.

Elif-nâmeler hem klasik edebiyat şairlerinin hem de âşık edebiyatı temsilcilerinin hünerlerini sergiledikleri bir şiir şekli olmakla beraber mutasavvıf şairler için tasavvufun anlam derinliğini yansıtan örneklerdir. Diğer şairlerin elif-nâmeleri daha çok şeklî iken bu tarzda yazılan tasavvufî şiirlerde muhtevanın ön plana çıktığı

¹ Kaygusuz Abdal'ın *Der-Beyân-ı Elifnâme-i Kaygusuz Sultân* adlı mensur bir elif-nâmesi vardır. Ayrıntı için bkz. (Harmancı 2018; Özkan 2012)

görülmektedir.² Ağırlıklı olarak dinî-tasavvufî konuların işlendiği elif-nâmelerin yaş-nâme, şair-nâme ve esmaü'l-hüsna şeklinde yazılanları da vardır (Kaçar 1997: 313).

Elif-nâmelerin tür, şekil, tarz ya da söz sanatı olup olmaması hakkında da araştırmacılar farklı fikirler beyan etmişlerdir. Bu şiirlerin “divan, âşık ve dini-tasavvufî Türk edebiyatlarında kullanılan bir tür” (Güzel ve Torun 2003: 335) olduğunu savunanların yanında,³ şekli esas almasından dolayı bir nazım şekli olarak değerlendirilmesi gerektiğini söyleyenler, (Kaya 2014: 325) “Türler metinlerin ‘anlam dünyasını’ sunar ve her metnin de farklı sunuş biçimleri olduğu fikri göz önüne alınırsa bunlara da tarz denilebilir. Çünkü elif-nâmeler şekle bağlı olarak karşımıza çıkan metinlerdir.” düşüncesinden hareketle tarz olduğunu ifade edenler (Kınay 2013: 1206) ya da şekil ve muhteva bakımından herhangi bir ortaklık olmayıp daha çok harflerin sıralanışına dayalı bir terkip olduğundan, söz sanatı olarak kabul edilmesi gerektiğini ileri sürenler de vardır (Öztoprak 2009: 828; Taşkesenlioğlu 2017: 200). Elif-nâmelerin şekil olduğunu savunan Hüseyin Özcan’ın bu konudaki düşünce ve teklifi şudur: “*Elif-nâmeyi şekil olarak belirledikten sonra bu tarzda yazılan bir şiirin muhtevasına uygun olarak adlandırmalar yapılabilecektir. Bu tarz, şekli elif-nâme olan şiirleri muhtevasına uygun olarak, elif-nâme şeklinde yaş-nâme, elif-nâme şeklinde şair-nâme, elif-nâme şeklinde Zülfikar-nâme vb. adlandırmak mümkündür.*” (2015: 202)

Bazı araştırmacılar elif-nâmeleri, divan edebiyatında muvahhaş olarak adlandırılan akrostiş şiire dâhil eder (Dilçin 2000: 494; Gökçimen 2010: 106; Öztoprak 2006b: 327). Elif-nâmelerin eski Yunan ve Latin edebiyatlarında sıklıkla kullanılan akrostiş şiirlerle benzerliği vardır (Kaya 2014: 325) fakat ayırt edici belirgin yönleri de vardır. Muvahhaş ya da akrostişte bir isim ya da kelime gizlenmekte; elif-nâmelerde ise her mısra, beyit, bent ya da dörtlükteki harfler sıra ile yazılmakta, bir isim gizlenmemektedir (Arslan 2017: 30).

Türk edebiyatında elif-nâmelerin farklı şekillerde yazılmış örnekleri mevcuttur. Kimi şairler şiirlerindeki harfleri mısra başlarında ayrıca yazmış kimileri ise yazmamıştır. Her kelimesi elif’ten başlayıp alfabetik sıra ile ye harfine kadar giden düz elif-nâme örnekleri olduğu gibi ters elif-nâmeler de vardır. Bu türde, ye harfinden başlanıp elif’e doğru gidilir (Öztoprak 2006a: 153-154). Bursalı Feyzî (XVIII yy.)(Öztoprak 2006a: 153), Sefil Ali (XIX. yy.) (Çetin 1992), Sadık Kemâlî (? yy.)(Kınay 2013: 1210) gibi bazı şairler ters elif-nâme örneği yazmışlardır. Şah İsmail [Hatâî (1487-1524)] ise tek bir şiirde hem düz hem ters elif-nâme özelliklerini birlikte kullanarak sanatkârlığını sergilemiştir. Aşağıda iki beyitte görüleceği üzere, on yedi beyitlik bir şiirdeki her beytin ilk mısraı elif’ten ye’ye, ikinci mısralar da ye’den elif’e doğru sıralanan harflerle başlamıştır.

Elif anı bilmişem men lâ fetâ illâ Ali

Ye yalan söylememişem lâ fetâ illâ Ali

² XVI. yy. mutasavvif şairi Nidâî’ye göre, harfler birer işaret sistemi olmaktan öte sembolik anlam ifade eden göstergelerdir. Ayrıntı için bkz. (Öztürk 2011: 177-179)

³ Bu konuda, Nihat Öztoprak bir yazısında muvaşşah ile elifname farkını beyan ederken “*Yüz dolayında azımsanmayacak sayıda elif-nâme yazılmış olması sebebiyle elif-nâmeler kendi başına müstakil bir tür olarak kabul edilebilir.*” ifadesini kullanmıştır. (2006b: 327) Bir başka yazısında ise “*Arap harfli Türk alfabesinin harf sırası esas alınarak düzenlenen ve elif-nâme adıyla anılan bu yapının bir şekil veya tür olmaktan çok, şekle bağlı bir sanat olduğu söylenebilir.*” düşüncesine yer vermiştir (2009: 828).

Be bekâ mülkinde hâkim Mustafâ Murtażâ

Lam elif lâ dimemişem lâ fetâ illâ Ali (Özcan 2015: 200)

Elif-nâmeler, çeşitli özelliklerinden hareketle araştırmacılar tarafından bazı tasniflere tabi tutulmuşlardır. Bunlardan biri, konu ile ilgili teferruatlı çalışma yapan Nihat Öztoprak'a aittir. Onun beş maddelik elif-nâme tasnifinin dördü şekil bakımından, beşincisi de hem şekil hem muhteva bakımından özellik ifade eder. Buna göre 1. Mısra başındaki kelimelerin ilk harflerinin elif'ten ye'ye kadar sıralanmasıyla oluşan *düz elif-nâmeler*, 2. Mısra ya da beyit başlarındaki kelimelerin ilk harflerinin ye'den başlayarak elif'e doğru sıralanması ile oluşan *ters elif-nâmeler*, 3. Mısra ya da beyit başlarındaki harflerin elif-ye-ba-lamelif... şeklinde baştan sona ve sondan başa doğru tertip edilmesiyle meydana gelen *düz-ters elif-nâmeler*, 4. Kafiye harfleri alfabetik dizilmek suretiyle yazılan ve daha çok mesnevilerde görülen *kafiye harfleri alfabetik sıralanan elif-nâmeler* 5. Eğitici gayesiyle halk oyunu şeklinde yazılan *eğitici ve eğlence amaçlı elif-nâmeler* şeklinde bir tasnif yapılmıştır (2009: 818-822).

Mehmet Arslan, yukarıdaki tasnife 6. bir madde olarak *ebced harfleri kullanılarak yazılan elif-nâmeleri* ekler (2017: 30). Doğan Kaya genel özellikleri vermekle beraber, divan ve halk edebiyatlarındaki elif-nâmelerin şekil bakımından bir sınıflandırmasını yapar: “a. Elif ve diğer harfler beyit başlarına getirilir. b. Elif ve diğer harfler dörtlük başlarına getirilir. c. Elif ve diğer harfler dörtlüklerde sıra ile her dizenin başına getirilir. ç. Elif ve diğer harfler beyit sonlarına getirilir. d. Beyitlerle yazılmış şiirlerde elif ve diğer harfler dize başlarına ve ortalarına getirilir.” (2014: 325) Mehmet Yardımcı ise muhteva bakımından bir tasnif denemesi yapar. Buna göre konularına göre elif-nâmeler “a) Lâ-dînî elif-nâmeler, b) Dînî elif-nâmeler, c) Tasavvufî elif-nâmeler” (1999: 355) şeklinde üç başlıkta değerlendirilir.

Türk edebiyatında elif-nâme türünün ilk örneklerinin XI. yüzyılda görüldüğü söylenir. Doğan Kaya, bu ilk örneğin Burkan muhitinde görülen 24 dörtlüklü anonim bir elif-nâme olduğunu yazmıştır (2014: 325). Reşit Rahmeti Arat'ın tespit ettiği, Uygur-Soğd alfabesiyle yazılmış 21 cüzlük eserin (1991: 102), bu türün edebiyatımızdaki ilk örneği olduğu belirtilir (Taşkesenlioğlu 2017: 161). Fakat elif-nâmeler, İslamiyetin kabulünden sonraki Arap harfleri ile oluşturulan şiirlerdir. Yukarıda zikredilen şiir, farklı bir alfabe ile oluşturulduğu için elif-nâme değil ancak *harf şiiri* olarak nitelenebilecek bir eserdir (Celep 2013: 10). “Elif-nâmelerin kökeni, benzerleri olarak her ne kadar *Eski Ahit*'e kadar götürülse ve Türk kültür tarihinde benzer ürünlerin varlığı görülse de bu manzumenin özünde İslam medeniyetinin vahdet anlayışı yer alır.” (Kılınç 2012: 221) Bu açıdan İslamî Dönem Türk edebiyatında elif-nâme türünün ilk örneğini Âşık Paşa'nın verdiği kabul edilir (Öztoprak 2009: 817).

Divan edebiyatında Âşık Paşa (ö. 1332), Nesîmî (ö. 1404), Mihrî Hatun (ö. 1514-15), Nihanî (ö. 1519), Hatâî (1487-1524), Fuzûlî (ö. 1556), Muhibbî (1495-1566), Talib Ahmed Bosnavî (ö. 1672), Bosnalî Kâimî (ö. 1690-91), Esrar Dede (1748-1797), Benderli Cesârî (ö. 1829), Ahmed Sûzî-i Sivâsî (1765-1830) gibi şairler; tekke ve âşık edebiyatında Kaygusuz Abdal (ö. 1444), Kul Himmet (XVII yy.), Âşık Ömer (XVII yy.), Âşık Kenzi (1796-1839), Dertli (1772-1846), Seyranî (1800-1866), Zahmî (ö. 1866-67), Noksanî (XIX yy.), Sefil Ali (ö. 1907?), Ruhsatî (1835-1911), Âşık Şenlik (1850-1913), Âşık Zülâlî (1873-1956), Reyhânî (1932-2006) gibi birçok şair bu türde eser

vermiştir (Çelebioğlu 1998: 501, 605; Taşkesenlioğlu 2017). Kimi şairler bir elif-nâme yazmışken Nesîmî, Hatâî, Kâimî, Benderli Cesârî gibi bazı şairler birden fazla elif-nâme yazmıştır (Taşkesenlioğlu 2017: 191). XVIII. yüzyıl şairi Bursalı Feyzî Efendi (ö. 1771) yazdığı dokuz elif-nâme ile bu türde en fazla eser sahibi olarak bilinen şairdir (Öztoprak 2006a: 135).

Edebiyatımızdaki elif-nâmelerin sayısı hakkında muhtelif araştırmacılar farklı rakamlar vermişlerdir. Âmil Çelebioğlu edebiyatımızda yüze yakın elif-nâme şairi tespit ettiğini söylemiş (1998: 605), Nihat Öztoprak kendisinin bizzat topladığı elif-nâme sayısının seksen civarında olduğunu belirtmiş (2006a: 136), Burhan Kaçar incelediği cönk, divan ve mecmualarda yüzü aşkın elif-nâme tespit edebildiğini yazmış (1997: 309), Hasan Kaplan 2018 yılı itibarıyla divan edebiyatı alanına ait seksen dört elif-nâme tespit ettiğini (2018: 198), Mehmet Arslan Türk edebiyatında tespit edilen muvaşşah şiirler ve elif-nâmeler toplamının üç yüz civarında olduğunu ifade etmiştir (Kaplan 2020: 28). Elif-nâmelerin sayısı hakkında telaffuz edilen rakamlar, Türk edebiyatındaki bu türün toplam sayısından ziyade araştırmacıların ulaşabildiği elif-nâme miktarıyla ilgilidir (Kaplan 2018: 196). Yapılan yeni çalışma ve araştırmalar ortaya yeni elif-nâmelerin çıkmasına vesile olacaktır.

Nitekim XIX. yy.ın ikinci yarısı ila XX. yy.ın ilk çeyreğinde yaşadığı düşünülen Ali Baba Rûmî'ye ait, henüz Latin alfabesi ile neşredilmemiş *Kitâb-ı Dürrü'l-Fu'âd ve's-Şeyhü'l-İrşâd* adlı eserde, iki yeni elif-nâme tespit edilmiştir. Bu elif-nâmelerin ilki, eserin 294-295. sayfalarında bulunan kaside nazım şekliyle yazılmış bir medhiyedir. Abdülkadir Geylânî hakkında yazılmış olan şiir, on beş beyittir. Elif-nâme özelliği her mısra başında görülür. Bu elif-nâmenin ilk beyti

(İ) *İkbâl ile sulţân Hâzret-i Geylânîdir*

(ﺏ) *Beşâret kâmil insân Hâzret-i Geylânîdir*

son beyti ise

(ع) *Yolundan terk-i cân et Şeyh 'Alî cânâna er*

Vâkıf esrâr-ı mennân Hâzret-i Geylânîdir

şekindedir. İkinci elif-nâme, eserin 672. sayfasında bulunan yine on beş beyitlik bir manzumedir. Gazel nazım şekli özelliği gösterir. Şiirin muhtevasında, ağırlıklı olarak bozulan ahlakî değerlerden bahsedilir. Yer yer nasihatlere da yer verilen şiirde elif-nâme özelliği, bir önceki şiirde olduğu gibi her mısranın başında görülür. Manzumenin ilk beyti

(İ) *İcrâ eyledik biz râh-ı haqda hizmeti*

(ﺏ) *Beķâ bulduk fenâda eylemekle 'uzleti*

son beyti ise

(ع) *Yanagör nâr-ı 'aşķa Rûmîyâ her rûz u şeb*

Öl diril gel ölmeden kim göresîn tâ rû 'yeti

şeklinde. Her iki şiirde de hurûfu'l-hecâ tertibindeki yirmi dokuz harfe yer verilmiştir. (Ali Baba Rûmî 1321)⁴

Mevcut elif-nâmelerin miktarı ve Muhibbî, Fuzûlî, Nesimî gibi şairlerden onlarca tekke ve saz şairine kadar bu türe ilgi gösterilmesi bile bu tarza verilen ehemmiyetin ifadesidir. Bu durum, kültür ve edebiyatımızda elif-nâmelerin şairler tarafından sevilen ve rağbet edilen şiirler olduğunun göstergesidir.

Elif-nâme yazma geleneğinin benzeri Cumhuriyet'ten sonra, Latin alfabesinin kabul edilmesi ile de devam etmiştir.⁵ Veysel Cehdi Kut ve Âşık Şevki Halıcı, A'dan Z'ye doğru harflerin sıralanması ile bu tarzda şiirler yazmışlardır (Celep 2013: 11). Şairlerin bu ilgisi neredeyse günümüze kadar devam etmiştir.⁶

Elif-nâmeler Anadolu coğrafyasında yazılmakla sınırlı kalmamış bu sahanın dışındaki Türk dünyasında da hatırı sayılır oranda elif-nâme kaleme alınmıştır (Öztürk 2011: 175). Özellikle Orta Asya coğrafyasında, Türkmen edebiyatında Mahtumkulu, (1733-1783), Magrupı (1735-1810), Kemine (ö. 1840), Gayıbı (1735-1800) gibi şairlerin elif-nâme tarzında şiirler yazdığı görülmektedir (Gökçimen 2010).

2. Adanalı Seyyid Nevruz'un Hayatı ve Eserleri

Seyyid Nevruz, Tarsuslu bir şairdir. Tarsus'un eskiden Adana'ya bağlı olmasından dolayı Nevruz b. İsâ Adanavî olarak bilinir. Daha çok *Seyyid Nevruz* ismini kullanmakla beraber bazı şiirlerinde *Nevruz* ve *Veli* kelimelerini birlikte kullanır ve "İsmim Veli'dir." ifadesine yer verir (Yıldızhan 2014: 322). Hayatı ile ilgili eserleri dışında pek fazla bilgi bulunmamaktadır. Kendisi hakkında *Seyyid* kelimesini kullanmasından hareketle Hz. Peygamber'in neslinden geldiği söylenebilir.⁷ Şiirlerinden, 1206/1792 yılında doğduğu bilgisine ulaşılmaktadır (Yıldızhan 2014: 202). Altmış sekiz yaşında, 1276/ 1860 yılında vefat etmiştir (Dedekargınoğlu 2016: 341).

⁴ Eser, Selim Ümütlü tarafından Hitit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Türk İslam Edebiyatı alanında doktora tezi olarak çalışılmaktadır.

⁵ Bu konuda ayrıntı için bkz. (Güvenç 2013)

⁶ Bu ilginin göstergesi olabilecek bir örneği Âmil Çelebioğlu yazmıştır:

KLASİK TARZDA BİR ELİF-NÂME ÖRNEĞİ

*Elifden elife döneriz her dem
Belâ meclisinden mestâneyiz biz
Tecerrüd ehlinde ne gezer elem
Sevb ü siyâb atmış dîvâneyiz biz*

*Cân ile cânânı sen ayrı görme
Hâlini haddini unutup durma
Hâtır-şiken olup gönüller kırma
Defineler saklı vîrâneyiz biz*

*Zevk-i mey-i aşkı içenler bilir
Reh-i pür mihneti geçenler bilir
Zıyan u kârını ölçenler bilir
Sâkî ve mestâne meyhâneyiz biz (Kurnaz 2013: 84)*

...

Divan ve halk edebiyatı araştırmaları ile tanınan klasik Türk edebiyatı hocası Âmil Çelebioğlu'nun, 1980 yılında yayımladığı yukarıdaki şiiri, klasik usulde bir elif-nâmedir.

⁷ "Efendi, bey, önder, faziletli" gibi anlamları da olan *seyyid*, özellikle Hz. Hüseyin'in soyundan gelenler için kullanılır. Hz. Hasan'ın neslinden gelenlere de *şerif* denilir.

Aslen Adanalı olan şair, hayatının belli bir döneminde Malatya'da bulunduğunu ve burada gurbet hayatı yaşadığını belirtir. Vücuda getirdiği eserlerini bu gurbet hayatına borçlu olduğunu ifade eder (Yıldızhan 2014: 96).

Nevrûz, Alevî-Bektaşî geleneğine bağlı bir şairdir. Şiirlerinden, Alevîliğin Dede Garkın ocağına bağlı olduğu anlaşılmaktadır (Dedekargınoğlu 2016: 343). Alevî sözlü geleneğinde özellikle hece ölçüsüyle yazdığı şiirleri görülmektedir.⁸ Çukurova yöresinde yaşayan Alevî ve Bektaşî şairlerinin yer aldığı cönklerde de şiirlerine rastlanır (Çelik 2019: 214). Seyyid Nevruz'un eserlerinde Hz. Ali, On İki İmâm ve Hacı Bektaş Velî sevgisi önemli bir yere sahiptir. *Kıssa-i Kerbelâ* adlı mesnevîsinde şair, kendini Caferî olarak tanıtır (Yıldızhan 2014: 3). Şairin din ilimlerine vâkıf ve hafız-ı Kur'an olmakla beraber (Yıldızhan 2014: 333), ilm-i nücum ve remilde⁹ de usta olduğu anlaşılmaktadır (Yıldızhan 2014: 328).

Seyyid Nevrûz mutasavvıf bir şairdir. Dolayısıyla onun şiirlerinde, birçok mutasavvıf şairde olduğu gibi sanat yapmaktan çok, kendi kutsal değerlerini yüceltme ve insanları irşat etme çabası ön planda görülmektedir. Eserlerinde, bilhassa Bektaşî anlayışa uygun fikirleri yayma düşüncesi dikkat çeker.

Alevî-Bektaşî sözlü geleneğinde, hece ölçüsü ve dörtlüklerle söylediği şiirleri ve gazelleri de görülmektedir. Eldeki üç eseri ise mesnevî nazım şekli ile yazmıştır. Bu eserlerinde aruz ölçüsünü kullanmış olmakla beraber birçok aruz kusuru göze çarpmaktadır. Şairin genel olarak açık, anlaşılır bir üslubu vardır. Kimi şiirlerinde Arapça-Farsça kelime ve tamlamalara da yer vermesi bu dillere de aşina olduğunu gösterir. Halk şiiri geleneğiyle yazdığı bazı şiirlerinde sanatlı üslup dikkat çeker (Çelik 2019: 215).

Nevrûz'un sözlü gelenekle gelen şiirleri dışında, kendi hattıyla yazdığı ve kütüphanelerde tek nüshasına ulaşılabilen üç eseri vardır. Bu eserler *Manzûme-i Kıssa-i Kerbelâ*, *Manzûme-i Kıssa-i Yûsuf ile Züleyhâ*, *Velâyet-nâme-i İbrâhîm Edhem'* dir.

3. Seyyid Nevruz'un Elif-nâmesi

Seyyid Nevruz'un elif-nâmesi, Millî Kütüphane'de 06 Hk 5044/3 arşiv numarası ile kayıtlı *Velâyet-nâme-i İbrâhîm Edhem* (Nevrûz b. İsâ Adanavî 1232) adlı 31 varaklı mesnevînin¹⁰ 487 ve 488. sayfaları arasında bulunmaktadır. Elif-nâme, 1045 beyitlik eserin 487 ila 515. beyitleri arasındadır. Müellif hattı olan eser nesih kırmayı, harekesiz hatla yazılmıştır.

Velâyet-nâme-i İbrâhîm Edhem, Hicrî 80 (M. 700) ila 166 (M. 783) yılları arasında yaşadığı tahmin edilen sûfi ve muhaddis İbrâhîm b. Edhem'in menâkıbını anlatan bir eserdir. İbrâhîm b. Edhem, dünya makam ve nimetleri açısından varlıklı bir insan iken bütün maddî imkân ve zenginliklerini terk ederek kendini Allah yoluna adanmış bir mutasavvıf olarak bilinir. Fakat Seyyid Nevruz, eserinde İbrâhîm b. Edhem'in hayatını farklı bir mecraya taşır.

⁸ Bu şiirlerden yirmi tanesi, Hüseyin Dedekargınoğlu tarafından *Âşıkların Dilinden Dede Garkın* adlı eserde derlenmiştir. (2015: 113-154)

⁹ İlm-i nücum, yıldızlara bakarak çeşitli anlamlar çıkarma ilmidir. Remil ise kum üzerine bazı çizgiler çizerek bundan bazı mânâlar çıkarmaya denir. Kum falı da denir.

¹⁰ Eser, tarafımızca *Türk Edebiyatında İbrâhîm Bin Edhem Velâyet-nâmeleri ve Adanalı Seyyid Nevruz'un Velâyet-nâme-i İbrâhîm Edhem'i (İnceleme-Metin-İndeks)* adıyla doktora tezi olarak hazırlanmıştır. Tez, savunma sürecindedir.

Alevî-Bektaşî inancının temsilcisi olan Nevruz, menâkıbında, İbrâhîm b. Edhem'i yeni bir kurgu ile Hacı Bektaş-ı Veli'ye intisap ettirir. Hacı Bektaş dergâhında 40 yıl hizmet eden İbrahim Edhem'e Şeyh Hacı Bektaş "Kaygısız" lakabını verir. Dergâha *İbrahim Edhem* olarak giren sufi, buradan *Kaygısız Abdal* olarak çıkar.

Eldeki kaynaklara göre VIII. yy.da yaşadığı bilinen İbrâhîm b. Edhem, XIII. yy. mutasavvıfı Hacı Bektaş Velî'ye talebe olur ve hikâyenin devamında, İbrâhîm b. Edhem, XV. yy. mutasavvıf şairi Kaygusuz Abdal'ın kimliğine bürünür. Kaygusuz Abdal'ın hayatıyla ilgili anlatılan menâkıbın bir kısmı Kaygısız Edhem'in yaşantısıyla mezcedilir. Böylelikle, birbirinden farklı zaman dilimlerinde yaşamış muhtelif mutasavvıflar hakkında anlatılan birçok menâkıbın, İbrâhîm b. Edhem'in şahsında toplandığı görülür. Seyyid Nevruz'un elif-nâmesi, işte bu menkabenin devamı niteliğindeki bir bölümünde yer alır.

3.1. Şekil Özellikleri

Seyyid Nevruz'un elif-nâmesi 29 beyitlik bir mesnevidir. Arap alfabesindeki 28 harf bir de lâmelif harfi ile bir beyit yazılmıştır. Elif-nâme müstakil bir şiir olmayıp toplamda 1043 beyitlik *Velâyet-nâme-i İbrâhîm Edhem* mesnevisinin bir kısmıdır. *Bahr-ı Meşnevî Kâfiye-i Elif-nâme* şeklinde bir başlıkla ayrılan bölümdedir. Şiir, aruzun remel bahrinin *fâilâtün/fâilâtün/fâilün* kalıbıyla yazılmıştır. Yalnız vezinde, metnin bütününde olduğu gibi, bozukluklar ve aruz kusurları vardır. Bu durum Seyyid Nevruz'un, birçok mutasavvıf şairde görüldüğü üzere, şekilden ziyade muhtevayı ön plana çıkardığının göstergesidir.

Elif-nâme beyitlerinin her iki mısrasında aynı harfler kullanılmıştır. Ayrıca elif'ten başlayıp ye'ye kadar olan harfler, mısra başlarında değil mısra sonlarında, kafiyede görülür. Her bir beytin iki mısraı da aynı harfle biter. Alfabedeki harfler ayrıca yazılmamış, mısra sonundaki kelimelerin son harfleri muhtevaya da uygun bir biçimde alfabetik olarak denk getirilmiştir. Beyit sonlarındaki redif ya da kafiye'nin son harfleri elif, be, te... şeklinde sıralanmaktadır.

Râvîler rivâyet kıldı ibtidâ

Naql eylemiş anı âhîr intihâ (b.1)

Yine biz sözümüzü idek fetḥ-i bâb

Diñleyene fâ'ideli hoş cevâb (b.2)

Elif-nâmeler, yukarıda ifade edildiği gibi, farklı araştırmacılar tarafından çeşitli tasniflere tabi tutulmuşlardır (Arslan 2017; Kaya 2014; Öztoprak 2009; Yardımcı 1999). Elif-nâmelerin tertip ve tasnif usullerinden hareketle Seyyid Nevruz'un eseri, şekil bakımından *Kafiyeleri Alfabetik Sıralanan Elif-nâmeler* ya da *Elif ve diğer harfler beyit sonlarına getirilen*; muhteva bakımından da *Tasavvufî elif-nâmeler* grubuna dâhil olmaktadır.

3.2. Muhteva Özellikleri

Elif-nâmeler gerek divan gerek âşık ve tekke şiirinde olmak üzere birçok farklı alanda görüldüğü için konu çeşitliliği olan şiirlerdir. Bununla beraber bu türde ağırlıklı olarak dinî-tasavvufî konular işlenir. Özellikle mesnevi

tarzında yazılan elif-nâmelerin tevhid, naat, methiye münâcât gibi türlerinde Allah'ın varlığı, Allah'a yakarış, peygamber ve devrin büyüklerine övgü gibi konular işlenir (Kaçar 1997: 313).

Seyyid Nevruz'un elif-nâmesi de mesnevi tarzında yazılmış, tasavvufi muhtevalı bir şiirdir. Türk edebiyatında bu türde yazılan birçok elif-nâmeden hem şekil hem de tertip bakımından bazı farklılıklar gösterir. Bu gelenekle yazılan şiirler genellikle başlı başına bir şiir olup müstakil bir görüntü arz eder. Seyyid Nevruz'un eseri bu genel hususiyetin dışında bir mahiyet taşır. Müstakil bir eser olmayıp şairin *Velâyet-nâme-i İbrahim Edhem* adlı eserinde anlatılan hikâyenin hem şekil hem de muhteva bakımından devamı olan bir bölümüdür. Bu bölüm genel itibariyle Hacı Bektaş-ı Veli'nin, müridi Kaygısız Abdal Edhem'e nasihat ve duasına ayrılmıştır.

Bektaşî edebiyatının hâkim teması; Allah, Hz. Muhammed, Hz. Ali, On İki İmam ve Hacı Bektaş-ı Veli sevgisi ve medhiyesi olduğu söylenebilir (Özcan 2015: 195). Dolayısıyla bu anlayışla yazılan şiirlerde bu tema hususiyetlerinden biri ya da birkaçı görülür. Bektaşî bir şair olan Seyyid Nevruz'un eserinde de bu hususu görebilmekteyiz. Eserde Hacı Bektaş-ı Veli kutsal bir şahsiyet ve mürşid olarak yüceltilir ve onun talebesi Kaygısız Edhem Sultan'a tavsiyelerine yer verilir.

Elif-nâmenin ilk 10 beytinde tahkiyeli bir üslupla hikâye anlatımına devam edilir. 11. beyitten itibaren Hünkâr Hacı Bektaş'ın, müridi Kaygısız Edhem'e nasihatleri ve duası ön plana çıkar. Tahkiye, nasihat ve duanın bir arada görüldüğü şiiri *nasihat-name*, *münacat*, *mehdiye* vb. belli bir türle isimlendirmek zor görünmektedir. Ancak muhteva olarak tasavvufi-didaktik bir elif-nâme olarak nitelendirilebilir.

Elif-nâmede harf ve beyit sırasına göre anlatılan hususlar şunlardır: İlk beytin her iki mısraı elifle biter. (1/elif: ibtidâ/intihâ)¹¹ Şair, kendisine nakledilen rivayetlerden bahseder.

Râvîler rivâyet kıldı ibtidâ

Naql eylemiş anı âhîr intihâ (b.1)

Seyyid Nevruz, söz kapısını aralayarak dinleyenlere faydalı bilgiler vereceğini (2/bâ: bâb/cevâb), Kaygısız Sultan hikâyesini Vîrânî'den¹² naklen anlatacağını (3/tâ: hikâyet/rivâyet), onun dergâh hizmetine düşkün olduğunu ve hayırlı işlerde istihdam edildiğini (4/peltek sâ: inbi'âs/habâs) ifade eder.

Beşinci beyitten itibaren Kaygısız'ın dergâhtaki hizmetleri ve vaziyeti tasvir edilir. Sırtında bir hırka ve başındaki köhne taç ile aç ve yalın bir halde hizmet ettiği (5/cim: tâc/ac), her sabah Hırka Dağ'na¹³ giderek bir yük odun topladığı (6/hâ: şabâh/ferâh), getirdiği odunların dergâh mutfağında yakıldığı (7/hâ: iptilâh/maṭbâh) anlatılır. Böylelikle Kaygısız'ın tam kırk sene dergâha odun taşıdığı ve hizmetini bitirip yeniden doğmuş gibi olmasına bir gün kaldığı belirtilir. (8/dâl: hem-bâd/kemâ zâd)

¹¹ Parantez içindeki bu bölümlerde elif-nâmedeki beyit numarası, alfabedeki harf ve bu harfin kullanıldığı kelime örnekleri gösterilmiştir.

¹² Bu, Alevî-Bektaşî inancının yedi ulu ozanından biri olarak kabul edilen XVI. yy. şairi Eğribozlu Vîrânî'dir.

¹³ Hırka Dağı, Nevşehir'in Hacıbektaş ilçesine 12-15 km mesafede bulunan, 1680 m yükseklikte bir dağdır. Hacı Bektaş-ı Veli'nin bu dağda hirkasını yaktığı ve dağın, ismini bu hadiseden aldığı rivayet edilir.

Tamâm kırk sene odun çekdi hem-bâd

Çünkü bir gün kaldı ola kemâ zâd (b.8)

Dokuzuncu beyitte Seyyid Nevruz ağzından “Sözü daha fazla uzatmayalım, Onun hizmetinden azad olması için bir gün kaldı.” ifadesine yer verilir. (9/zâl: dırâz/irtifâz)¹⁴ Hünkâr Hacı Bektaş, hizmetin bitmesine bir gün kala Kaygısız’ı yanına çağırıp ona nasihat eder. (10/ râ: Hünkâr/yâr) Hacı Bektaş, kırk senelik hizmetin şerefle tamamlanabilmesi için bir günlük hizmeti de bitirip icazet almasını (11/zâ: marâz/ser-firâz), hizmeti bittiğinde Kaygısız’ın fakr evinde fahirlenerek hakikat madeni olacağını (12/sîn: iktibâs/ libâs), Kaygısız’ı kendine talebelikten öte kardeş olarak gördüğünü (13/şin: ıardaş/baş), söyleyerek hizmetini bir an evvel tamamlaması gerektiğini belirtir. Hünkâr, Kaygısız’ın hizmetini tamamladığı takdirde erişeceği manevi makam ve feyizleri anlatır. Ami ve has bütün insanların ona itaat edeceğini, sıdk ve ihlâsın kalbinde yerleşeceğini (14/sâd: hâş/ihlâş), altı yönden feyiz kaynağı bulacağını ve anasır-ı erbaanın ona musahhar olacağını (15/dâd: mehâz/menâz), kerametinin zahirde herkese ispatlanacağını ve gizli âlemlerde de velayetinin görüleceğini (16/tâ: isbâṭ/bisâṭ), geçici dünyanın fani ve bilinmez halleri karşısında Hz. Ali gibi ilim şehrinin binasına kapı olacağını (17/zâ: luğâz/ dervâz) söyler.

Dehr-i dūniâ girdesine pes luğâz

Şehr-i ‘ilmîî binâsına çü dervâz (b.17)

Bu beyitten sonra Hünkâr Hacı Bektaş, Kaygısız Sultan’a dua eder. Şia milletinin ona tazim etmesini, meclisinde onu kötülüklerden engelleyen bir güç olmasını (18/‘ayn: Şiâ‘/mennâ‘) temenni eder. Kaygısız’dan kendi nasihatlerine kulak vermesini, böylelikle vücut şehrinin bağ ve bostan gibi şenleneceğini (19/gayn: kulaḡ/bâḡ), etrafındaki her şeyin onun hükmüne itaate hazır beklemesini, isteklerinin *kaf* ve *nun* emrindeki (kūn) gibi süratle yerine gelmesini (20/fâ: eknâf/ kâf), hizmet şartlarını yerine getirdiği için Allah’ın onun kadir ve beratını yüce kılmasını ister (21/kâf: Hâk/ muhaḡḡak). Yedi zemin ve dokuz fekle beraber hava, ateş, su ve toprak gibi anasır-ı erbaanın Kaygısız’ın emrini turtmasını (22/kâf: eflâḡ/ hâk), Kaygısız’ın saadet vaktinde kemal bulunduğu, vasıflarının nurlu güneş gibi parladığını (23/lâm: kemâl/ cemâl) söyler. Hünkâr, bütün yaratılmışların rabbi olan Allah’ın Kaygısız’a feyzlerini açtığını, has ve ami herkesin onu karşılayacağını (24/mîm: Rabbu’l-enâm/ ‘âm) söyleyerek Kaygısız’a “Hakk Sübhan sana hidayet kıldı, sen benimsin.” diye iltifat eder (25/nûn: Sulṭân/ Sübhân). Hünkâr’ın nasihati “Sana bütün nutkum budur, bu ihlâs ile güzel fiiller işle.” sözleriyle biter (26/vâv: bu/ hû). Hünkâr, duaya devam eder. “İhlâsın sana sığınak olsun, Kadir Allah yardımcın olsun” (27/hâ: penâh/İlâh), “Bütün hizmetlerinin kabul olması için va’dini tekmil etmeye bak.” (28/lâmelif: taḡbîlen/ tekmiilen), “Bundan sonra sana yücelikler yoldaşın olsun. Yoksul ve zengin herkes sana tazim ede.” (29/yâ: rây/bay) şeklinde dua ve nasihatlerle bölüm sona erer.

¹⁴ *Diraz* kelimesinin son harfi zâ (ز) ile bitmektedir. Fakat şiiirde bu harf zâl (ذ) ile yazılmıştır. Eserin imlasında buna benzer başka örnekler de vardır. Elif-nâme alfabetik sırasını bozmamak için eserdeki imlaya bağlı kalınmıştır.

3.3. Dil ve Üslup

Metinde tahkiye ve sohbet üslubu vardır. Bazı beyitlerde konuşma cümlelerine yer verilmiştir. Zaten eser, tasavvufî bir menakıbın bölümüdür. Kimi beyitlerde Hacı Bektaş-ı Velî'nin Kaygısız Sultan'a nasihatleri vardır. Bu yönüyle didaktik özellikler gösterir. Metinde Türkçe kelimelerin yanında Arapça Farsça kelime ve tamlamalar da kullanılmıştır. *inbi'âş, çâr 'anâşır, dırâz, pes, dehr-i dūn, dervâz.*

Eser XIX. yüzyılda kaleme alınmış olmakla beraber yer yer eski Anadolu Türkçesi dil özellikleri görülmektedir. Aşağıdaki mısradaki altı çizili kelime buna örnek teşkil eder:

Saîna istiğbâl idiser hâş u 'âm

Yukarıdaki mısradaki bulunan *hâş u 'âm* (حاشی عام) imlasında da görüldüğü üzere, eserde atıf vavlarının önemli bir kısmı “ی” ile gösterilmiştir: *şıdık u ihlâş* (صدق احلاص), *bostân u bâğ* (ستان باغ), *nûn u kâf* (نون كان). İmdi, turuş-, Tağ gibi bazı arkaik kelimelere yer verilmiştir: Bugün *kulak ver-* olarak kullanılan *kulak tut-*, bitirmek anlamında *baş eyle-* gibi deyimler kullanılmıştır. Didaktik ve tasavvufî bir metin olmak hasebiyle sanatlı söyleyişlere pek yer verilmemiştir. Bununla birlikte *vücūdîñ şehri ola bostân u bâğ* gibi örneklerde görüldüğü üzere bazı benzetmeler kullanılmıştır.

Metinde irtifâz (ارتفاذ) (7. beyit), iptilâh (انطلاق) (9. beyit) şeklinde okuyabildiğimiz fakat lügatlerde anlamlarını bulamadığımız kimi kelimelere de yer verilmiştir. Metnin imlasında bazı kelimelerin yanlış yazıldığı görülmektedir. Mesela *dervâze* kelimesi normalde *zâ* (ذ) ile yazılmasına rağmen metinde *zâ* (ظ) ile yazılmıştır. *durûz* (دوروز) (17. beyit) Elif-nâme özelliğini bozmamak adına bu kelimeler metindeki şekliyle okunmuştur.

Eserde ayet ve hadislere atıf yapılmış ve iktibaslara yer verilmiştir. Bir beyitte *Yâsîn* suresi 82. ayetinden iktibas yapılmıştır.¹⁵ Ayette geçen *kûn* (كن) kelimesi *ol, olsun* anlamlarında ve Allah'ın dilediği şeyi bir anda yaratmasını ifade eder. Beyitte, ayetteki *kûn* kelimesinin iki harfi, *kâf* (ك) ve *nûn* (ن) zikredilir.

Hükmiñe fermân ola cümle eknâf

Manzarlâ celâ-ı a' lâ nûn u kâf (b.20)

Aşağıdaki beyitte bazı kaynaklarda hadis olduğu rivayet edilen bir ifadeye yer verilmiştir. Hz. Peygamber'in *el fakru fahri* şeklinde “Fakr benim iftihar vesilemdir.” mealinde, tasavvuf erbabınca muteber bir hadisi vardır (Aclûnî 1351: 86). Şiirde geçen “*Fağr evinde fağr olup*” ifadesinin bu hadis-i şerife atfen kullanıldığı düşünülmektedir.

Hağîkat ma'deni olgıl iktibâs

Fakr evinde fağr olup giyin libâs (b.12)

¹⁵ Ayetin metni ve meali şu şekildedir: “İnnemâ emruhu izâ erâde şey-en en yekûle lehu kun feyekûn(u)”, “Bir şeyi dilediği zaman, O'nun emri o şeye ancak “Ol!” demektir. O da hemen olur.” (Kur'an-ı Kerim, Yâsîn 36/82).

Bir başka beyitte Hazret-i Peygamber'in "Ben ilmin/ hikmetin şehriyim, Ali de kapısıdır. İlim isteyen kimse bu kapıdan gelsin." (Tirmizi: 637) hadisi iktibas edilmek suretiyle kullanılmıştır.

Dehr-i dūniñ girdesine pes luğâz

Şehr-i 'ilmîñ binâsına çü dervâz (b.17)

4. Metin

Baħr-ı Meşnevî Kâfiye-i Elif-nâme

(Fâ' ilâ tûn / Fâ' ilâ tûn / Fâ' ilûn)

1. Rāvîler rivâyet kıldı ibtidâ (ELİF)
Naql eylemiş anı âħir intihâ
2. Yine biz sözmizi idek fetħ-i bâb (BÂ)
Diñleyene fâ'ideli hoş cevâb
3. Kâykısız Sulţân'ındur bu hikâyet (TÂ)
Virâni'den oldu naql-i rivâyet
4. Ne vechile rucûn itdi inbi' aş (SÂ)
'Ömr içinde olmadı hergiz ħabâş
5. Arkasında ħırķa başda köhne-tâc (CİM)
Bu vechile ħizmet itdi yalın ac
6. Giderdi ħırķa Tağrı'na her şabâħ (HÂ)
Bir yük odun ideridi çün ferâħ
7. Yüklenirdi arkasına iptilâħ (HÂ)
Getirince anı yaķardı maţbâħ
8. Tamâm kırķ sene odun çekdi hem-bâd (DÂL)
Çünkü bir gün kaldı ola kemâ zâd

9. İtmeyelim bu kelâmı uş dırâz (ZÂL)
Bir gün kaldı hizmetinden irtifâz
10. Diñle imdi ne didi Hâzret-i Hünkâr (RÂ)
Bir gün kaldı hizmetiñden ey yâr
11. Tamâm eyle al icâzet çün marâz (ZÂ)
Kırk sene hizmetiñ ola ser-firâz
12. Hâķîķat ma‘ deni olğıl iktibâs (SÎN)
*Faķr*¹⁶ evinde *faķr olup* giyin libâs
13. Benimsiñ sen baña oldıñ ķardaş (ŞİN)
Yüri var hizmetiñi eyle baş
14. Ki saña teşhîr ola cümle ‘âm u hâş¹⁷ (SÂD)
Müñr oluna ķalbiñde şıdķ u ihlâş
15. Şeş cihetden bulasıñ feyz ü meħâz (DÂD)
Çâr ‘anâşır bābında hoş menâz
16. Kerāmetiñ zāhire ola isbāţ (TÂ)
Pes bāţında velāyetiñ uş bisāţ
17. Dehr-i dūñiñ girdesine pes luġâz (ZÂ)
Şehr-i ‘ilmîñ bināsına çü dervâz
18. Saña ta‘ zîm ide millet-i Şiā¹⁸ (‘AYN)
Meclisiñde ola mükerrer mennā‘

¹⁶ Eserde *faķr* imlasi tercih edilmiştir fakat anlam olarak *faķr* daha doğru görölmektedir.

¹⁷ Mısrada vezin uyumsuzluğu görölmektedir.

¹⁸ Metinde geçen “Şiyā” kelimesine sözlükler “bilinmek, tanınmak” gibi anlamlar vermişlerdir. Bu kelime yerine “tarafdar, yardımcı, Hz. Ali taraftarı” anlamlarına gelen “şī‘a” kelimesi anlam bakımından daha muvafiktir. Kafiye uyumunu bozmamak için kelimenin metindeki haline müdahale edilmedi.

19. İdrāk idüp tüt nuṭuḳıma ḳulaġ (GAYN)
Vücüdñ şehri ola bostān u bāġ
20. Hükmiñe fermān ola cümle eknāf (FÂ)
Manzarlā celā-yı a' lā nūn u kāf
21. Yüce ḳıla ḳadr u berātiñi Ḥaḳ (KÂF)
Şürūṭ-ı hizmetiñ oldı muhaḳḳaḳ
22. Bu nazarda heft zemīn ṭoḳuz eflāḳ (KÂF)
Ṭuta emriñ bād u nār u āb u ḥāk
23. Çün sa'ādet dehrinde buldñ kemāl (LÂM)
Sıfatñ çün āfitāb-ı nūr-cemāl
24. Saña feyzin keşf itdi Rabbu'l-enām (MÎM)
Saña istikbāl idiser ḥāş u 'ām
25. Benimsiñ didim saña Ḳayḳısız Sulṭān¹⁹ (NŪN)
Hidāyet ḳıldı saña Ḥaḳḳ Sübhān
26. Añladıñsa saña nuṭḳım cümle bu (VÂV)
Olagör bu iḥlāşıla fi' l-i ḥū
27. Yār ola iḥlāşiñ saña penāh (HÂ)
Yardım ide saña Ḳadīr İlāh
28. Ki cümle hizmetiñ oldı taḳbilen (LÂMELİF)
Ṭuruş imdi it ' ahdini tekmiilen
29. Saña olsun bundan giri 'ālī rāy (YÂ)
Saña ta' zīm ide yoḥsul u ger bay

¹⁹ Mısradaki vezin uyumsuzluğu görülmektedir.

SONUÇ

Elif-nâmeler için muhtelif tanımlar yapılmışsa da bu şiirlerin mevcut tanımlarla birebir örtüşmediği görülmektedir. Zira manzum ve mensur olarak hem hece hem de aruz ölçüsü ile klasik, âşık ve tasavvuf edebiyatı sahalarında yazılabilen bu tarzda, birçok nazım şekli ve türü kullanılmıştır. Tasavvufi ve din dışı konulara yer verilmiştir. Bu açıdan bakıldığında elif-nâmelerin en belirgin ortak özelliğinin, farklı sıralamalarla da olsa, Arap alfabesindeki elif'ten ye'ye kadar olan harflerin kullanılmasıdır.

Elif-nâmelerin tür, şekil, tarz ya da söz sanatı olup olmaması hususu hakkında araştırmacılar fikir birliği oluşturamamış, farklı kanaatler beyan etmişlerdir. Türler genellikle ortak muhtevaya göre tespit edildiğinden elif-nâmelerin harflerle ilgili bir söz sanatı olduğu düşüncesi daha yakın görünmektedir.

Elif-nâme yazımı Anadolu coğrafyasıyla sınırlı kalmamış, Kıbrıs'tan Balkanlar'a ve Orta Asya'ya kadar hemen bütün Türk dünyasında muhtelif örnekleri verilmiştir. Ayrıca hem klasik edebiyatta hem de tekke ve âşık edebiyatlarında yazıldığı tespit edilebilen yüzün üzerinde –kimi kaynaklara göre üç yüz kadar- elif-nâme olması bu şiirlerin şairler tarafından beğenilen ve rağbet edilen bir tür olduğunu göstermektedir.

Seyyid Nevruz Alevî-Bektaşî inancının XIX. yy.daki temsilcilerinden, mutasavvıf bir şairdir. Hakkındaki bilgiler sınırlıdır. Şiirlerinde muhteva daha çok önemsenmiş, üslup kaygısı geri plandadır. Farklı asırlarda yaşamış mutasavvıfların hayatını birleştirerek yazdığı *Velâyet-nâme-i İbrahim Edhem* mesnevisinde bir de elif-nâme bulunmaktadır.

Nevruz'un elif-nâmesi, eserde müstakil bir başlık altında olmakla birlikte konu bakımından İbrahim Edhem ve Hacı Bektaş-ı Veli menakıbının devamı mahiyetinde bir bölümdür. Elif-nâmede, Hacı Bektaş'ın, talebesi olarak gösterilen İbrahim Edhem'e nasihat ve dualarına yer verilir. Beyitlerin kafiyelerinde elif-nâme özelliği görülür. Bu yönleriyle Türk edebiyatındaki birçok elif-nâmeden muhteva ve şekil bakımından bazı farklılıkları olan bir manzumedir.

Bu çalışmayla Seyyid Nevruz'un elif-nâmesi ayrıntılı incelenmiş, Latin alfabesi ile henüz neşredilmemiş iki yeni elif-nâme hakkında da kısa bilgi verilmiştir. Bu vesileyle edebiyatımızdaki elif-nâme örnekleri arasına üç yeni eser ilave edilmiştir.

Elif-nâmeler Türk edebiyatında hakkında çok şey yazılıp söylenmiş ve daha da araştırılıp yazılmaya devam eden şiirlerdir. Bu şiirler hakkında henüz nokta konulmamıştır. Yapılacak başka çalışmalar, elif-nâmeler hakkında yeni ve farklı hususiyetlerin ortaya çıkmasına vesile olacaktır. Seyyid Nevruz'un elif-nâmesinin de bu alandaki çalışmalara katkı sağlayacağı umulmaktadır.

KAYNAKÇA

Ali Baba Rûmî (1321). *Kitâb-ı Dürrü'l-Fu'âd ve's-Şeyhü'l-İrşâd*. Marmara Üniversitesi Kütüphanesi. Nadir Eserler Bölümü. No: Yz0031 ve Yz0065.

Altuntaş, Halil ve Şahin, Muzaffer (2011). *Kur'an-ı Kerim Meâli*. Ankara: DİB Yayınları.

Arat, Reşid Rahmeti (1991). *Eski Türk Şiiri*. Ankara: TTK Basımevi.

Arslan, Mehmet (2017). "Mihri Hârun Divanı'nda Sanatlı Manzumeler". *Uluslararası Amasya Âlimleri Sempozyumu, Bildiriler, (21-23 Nisan 2017)*. Amasya: 23-38.

Batıslam, H. Dilek (2021). "Lisân-ı Pepegî (Kekeme Dili) ile Yazılmış Bir Elifnâme Örneği". *Littera Turca*, 7(4): 964-976. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1854503> [erişim tarihi: 15.01.2022]

Celep, Özlem (2013). *Halk Şiirinde Elifnâme Söyleme Geleneği ve Elifnâmelerde Eğitim Unsurları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

Çelebioğlu, Âmil (1998). *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*. İstanbul: MEB Yayınları.

Çelik, Ramazan (2019). "Adanalı Seyyid Nevruz'un Hayatı, Sanatı ve Velâyetnâme-i İbrâhîm Edhem Adlı Eseri". *II. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi (USBK), Bildiriler Kitabı, (7-9 Kasım 2019)*. Gümüşhane: 213-232.

Çetin, İsmet (1992). "Elifnâmeler ve Sefil Ali'nin Bir Elifnâmesi". *Millî Folklor*, 16: 39-43.

Dedekargınoğlu, Hüseyin (2015). *Âşıkların Dilinden Dede Garkın*. Ankara: Yurt Kitap Yayınları.

Dedekargınoğlu, Hüseyin (2016). "Dedekargın Aşireti ve Nevruz'dan Sıdkî'ya". *Yeniceli Âşık Sıdkî Baba ve Popülerlik Çerçevesinde Kültür-Sanat Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, (13-14-15 Ekim 2016)*. Mersin: 333-352.

Demirel, Mustafa (1996). "Aşık Paşa'nın Elif-nâmesi ve Dil Özellikleri". *Bilig*, 3: 202-246.

Dilçin, Cem (2000). *Örnekleriyle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: TDK Yayınları.

Gökçimen, Ahmet (2010). "Türkmen Edebiyatında Elifname". *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 43: 105-120.

Güvenç, A. Özgür (2013). "Latin Alfabesine Göre Ortaya Konan Elifnameler Üzerine", *Turkish Studies*, 8/13: 1003-1016. <https://turkishstudies.net/DergiTamDetay.aspx?ID=5754> [erişim tarihi: 20.01.2022]

Güzel, Abdurrahman ve Torun, Ali (2003). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Harmancı, Meriç (2018). "Alfabe Öğretiminde Değerler Eğitimi: Kaygusuz Abdal'ın Elifnâme Örneği". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 21: 279-298.

İsmail b. Muhammed Aclûnî (1351). *Keşfu'l-Hafâ ve Muzîlu'l-İlbâs Amme'stehera Mine'l-ehâdisi Alâ Elsineti'n-nâs* (C. 2).

Kaçar, Burhan (1997). "Türk Edebiyatında Elif-nameler". V. *Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Sektörel Bildirileri I., Bildiriler Kitabı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları. 307-316.

Kaplan, Hasan. (2018). "Münîrî'nin Şiirlerinde Harf Simgeciligi ve Şairin Elif-nâmesi", *Uluslararası Amasya Şairleri Bilim Şöleni, Bildiriler Kitabı, (4-6 Ekim 2018)*. Amasya: 177-208.

Kaplan, Hasan (2020). "Bir Divandaki Elif-Nâmeler Ne Kadar Yanlış Okunabilir?". *Türk Kültürüne Hizmet: Öğr. Gör. Sadiddin Öztürke Armağan*. ed. İsa Kalaycı ve Gökhan Kalmış. Ankara: Gazi Kitabevi. 27-68.

Kaya, Doğan (2014). *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Kavramları ve Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Kılınc, Aziz (2012). "Mana Medeniyetinin Bir Meyvesi: Elifname". 2. *İslami Türk Edebiyatı Sempozyumu, Bildiriler*, İstanbul: 217-224. http://isamveri.org/pdfdrd/D236234/2015/2015_KILINCA.pdf [erişim tarihi: 25.01.2022]

Kınay, Nilay (2013). "Bir Edebî Tarz Örneği Olarak Sâdık Kemâlî'nin Elif-Nâmeleri". *Turkish Studies*, 8/13: 1205-1213. <https://turkishstudies.net/DergiTamDetay.aspx?ID=5840> [erişim tarihi: 27.01.2022]

Kiraz, Seydi (2018). *Süleyman Giryânî Necmü'l-Kulûb (İnceleme-Metin)*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Kurnaz, Cemal (2013). "Hatıraların Işığında Hocam Âmil Çelebioğlu". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 10: 79-88.

Nevruz b. İsa Adanavî (1232). *Velâyet-nâme-i İbrâhîm Edhem*. Millî Kütüphane. Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi. No. 06 Hk 5044/3.

Özcan, Hüseyin (2015). "Hataî'nin Elifnâme Şeklinde Yazdığı Düvazdeh". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 76: 191-204.

Özkan, F. Hakan (2012). "Kaygusuz Abdal'ın Elifnâme'si". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 64: 185-198.

Öztoprak, Nihat (2006a). "Bursalı Feyzi Efendi'nin Elifnâmeleri". *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi* 35: 135-167.

Öztoprak, Nihat (2006b). "Elifnâme Yazma Geleneğine Göre Fuzûlî'nin Elifnâmesi Üzerine Bazı Değerlendirmeler". *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Uluslar Arası V. Dil, Yazın, Değişibilim Sempozyumu Edebiyat, Edebiyat Öğretimi ve Değişibilim Yazıları*. İstanbul: Pegem A Yay. 327-336.

Öztoprak, Nihat (2009). "Elifnâmelerin Tertip Hususiyetleri ve Metin Tesisindeki Yeri". *Atatürk Üniversitesi Uluslar Arası Türklük Bilgisi Sempozyumu, Bildiriler 2 (K-Z), (25-27 Nisan 2007)*, Erzurum: 817-829.

Öztürk, Nuran (2012). "Elifnâme ve Nidâî'nin Elifnâmesi". *Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu, Bildiriler, (20-22 Ekim 2011)*. Adana: 173-183.

Sünger, Ercan (2004). *Fakîh: Hayatı, Eserleri, Divanı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.

Taşkesenlioğlu, Lokman (2017). "Divan Edebiyatında Elifnâmeler ve Bilinmeyen İki Elifnâme Örneği: Memi Can Saruhânî ve Ömer Karîbî Elifnâmeleri". *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (TAED) 58: 159-202.

Tirmizi. *el-Caimu's-Sahih*. Tahkik: Ahmed Muhammed Şakir, C. 5. Merkez-i İttılaat ve Medarik-i İslami.

Tökel, Dursun Ali (2003). *Divan Şiirinde Harf Simgeçiliği*. Ankara: Hece Yayınları.

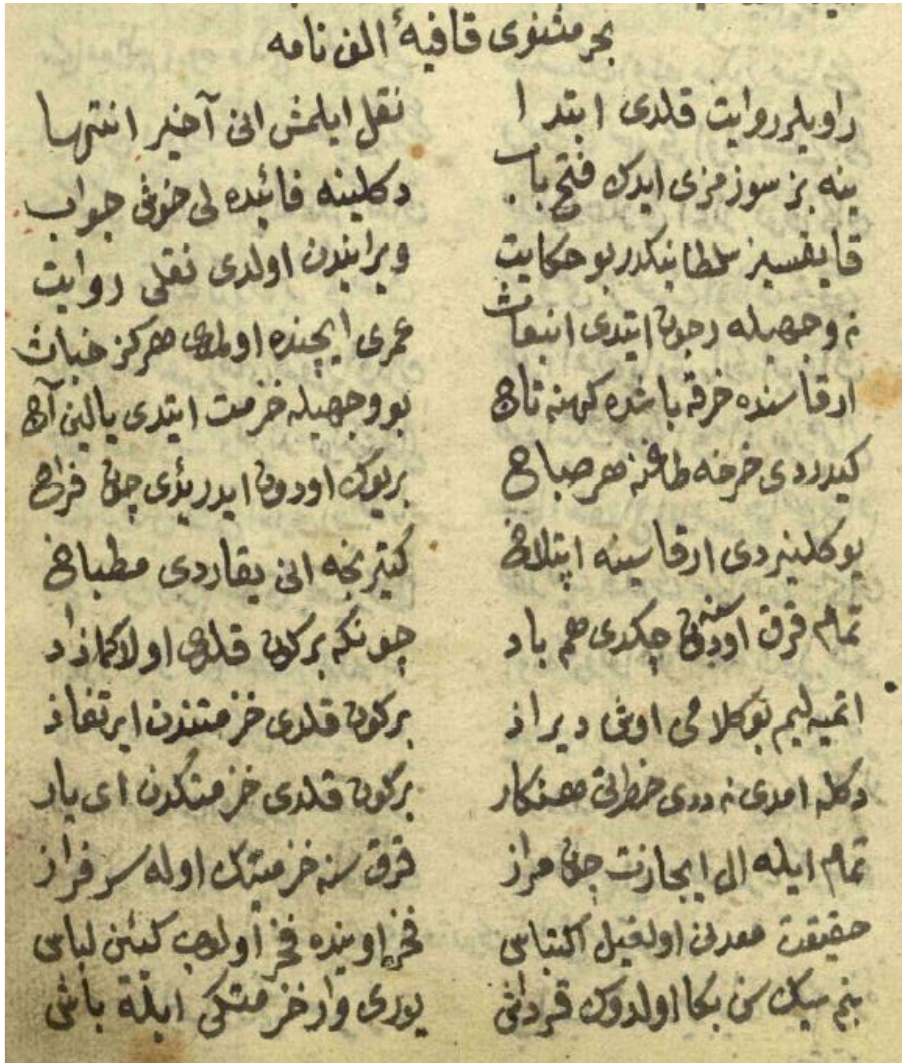
Tökel, Dursun Ali (2010). *Deneysel Edebiyat Yönüyle Divan Şiiri*. Ankara: Hece Yayınları.

Yardımcı, Mehmet (1999). *Başlangıcından Günümüze Halk Şiiri Âşık Şiiri Tekke Şiiri*. Ankara: Ürün Yayınları.

Yenikale, Ahmet (2020). "Ahmed Kuddûsî'nin Elifnâmeleri ve Dil İçi Çevirileri", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1): 195-210.

Yıldızhan, Hüseyin (2014). *Nevrûz bin İsâ Adanavî Manzûme-i Kısâ-i Kerbelâ İnceleme-Çeviri yazı-Sözlük-Tıpkıbasım*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.

EK: Elif-nâme Orijinal Metni

اوله
 که سکا سخیر جمله عامی خاص
 شتی جهندن بولاسیک فیض محاض
 کرمینک ظاهر اوله اسباط
 دهری دونیک کرده بینه پس لغا
 سکا تقظیم ایدره مدن شیاع
 ایدرک ایدوب طفا نظیق قوراع
 حکیمک فرغان اوای جمله آکنان
 یوجه قیده دردی برانکی حاق
 بونفراده عفت زین لطف افلاک
 جفا سعادت دهره بولرک کمال
 سکا فطین کشف انیری رب لاناام
 بنج بکن دیم سکانا بقیر کطا
 اکلاون یرم سکا نظیم جمله بو
 یار اوله اخلاصیک سکا پناه
 که جمله خرمینک اولدن تقبیل
 سکا اولی بوندن کیی عالی ری

میر اولون قلبیکه صدقی اخلاص
 چار عناصر باینده خوش مناض
 پس باطنده ولایتک اونی بساط
 شهری علموک بنا سینه چودر وظ
 مجلسک اوله مکرر مناج
 و بودن شهری اوله بتای باغ
 منظر لاجلدی اعلا نون کاف
 شروطنی خرمینک اولدی محقق
 طوره امرک بادی ناری ابوفاک
 صفایتک جفا آفتابی نور جهان
 سکا استقبال ایدر بسوی خاصی عام
 هدایت قلدی سکا حق سبحان
 اوله کور بو اخلاصیله فعلی شو
 یاردم ایدره سکا قادر ایدره
 طورونق امری ایت عهدکی تکمیل
 سکا تقظیم ایدره بخشول و کربای